

ΜΑΝΟΛΗ ΠΑΠΑΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΑΝΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ ΓΕΡΜΑΝΟΝ
(Συμβολή στην έκδοση τῶν ἔργων τοῦ Θεοδώρου)

Τοῦ Θεοδώρου, ἐπισκόπου Ἀλανίας, σώζονται ἔξι ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐκδοθεῖ τὰ δύο, ὁ Ἀλανικός¹ καὶ ὁ Λόγος εἰς τὸν Παναγιώτατον πατριάρχην Γερμανόν², ἐνῶ τὰ τέσσαρα ἄλλα παραμένουν ἀνέκδοτα³. Σκοπὸς τῆς παρούσας μελέτης εἶναι νὰ ἐξετάσει τὴν editio princeps τοῦ δευτέρου αὐτοῦ κειμένου πού, ὅπως διαπίστωσα ἀπὸ μιὰ πρόχειρη ματιά, ἔχει ἐκδοθεῖ κατὰ τρόπο μὴ ἱκανοποιητικό. Ἐπίσης ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ καὶ τὸν προάγγελον τῆς ἐκδόσης ἢ ἐπανέκδοσης καὶ τῶν ἔξι γνωστῶν ἔργων τοῦ Θεοδώρου, τὴν ὁποία σκοπεύω νὰ δώσω σύντομα. Γιὰ τὴν ἐπανεξέταση τοῦ παρόντος κειμένου σκέφθηκα ὅτι τὸ πρακτικότερο ἦταν νὰ τὸ ἀνατυπώσω στὸ τέλος τῆς μελέτης μου ὅπως ἀκριβῶς τὸ δίνει ὁ πρῶτος ἐκδότης καὶ νὰ ἀκολουθήσω τὴν ἴδια στιχαρίθμηση. Τὸν ἔλεγχον τοῦ μοναδικοῦ χειρογράφου, τοῦ Oxon. Baroc. 131, τὸν ἔκανα ἀπὸ τὶς τέσσερις φωτογραφίες πού δίνει ὁ Α. Καρπόζηλος στὸ τέλος τοῦ ἔργου του.

Τίτλος: Στὸ χειρόγραφο δὲν διαβάζεται κυρίου ἀλλὰ ἡ συντομογραφία κϋ πού μεταγράφω κυροῦ· ὁ συνήθης τίτλος τῶν ἐπισκόπων ἦταν στή γενική κυροῦ, βλ. Lampe, Lexicon s. v. κύρις, gen, κυροῦ, «form of κύριος used as a title of respect, Lord, Sir».

1 Ἡ φράση ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου μεταφράζεται ἀπὸ τὸν Κ. «the Arc of the Tabernacle, ἐνῶ στὸν στίχο 2 ἡ σκηνὴ τοῦ λόγου μεταφράζεται «the Tabernacle of the Word». Νομίζω ὅτι στὴν πρώτη περίπτωση ἔπρεπε νὰ μεταφραστεῖ «the Tabernacle of the Law» ἢ «the Arc of the Law».

1. Πρῶτη ἐκδοση στὴν PG 140, 388-413· βλ. καὶ Μ. Νυσταζοπούλου, Ὁ Ἀλανικός τοῦ ἐπισκόπου Ἀλανίας Θεοδώρου καὶ ἡ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάρρησις Γερμανοῦ τοῦ Β', *ΕΕΒΕ* 33 (1964), σ. 270-278.

2. Πρῶτη ἐκδοση ἀπὸ τὸν Α. Καρπόζηλο, An unpublished Encomium by Theodore Bishop of Alania, *Byzantina* 6 (1974), σ. 229-249.

3. Τὰ ἀναφέρει ὁ Κ. στὸ ἔργο του, σ. 230, καὶ περιέχονται στὸν κώδικα Ottob. 407 τοῦ 17ου αἰῶνα: 1r Ἡθικά ἐν τμήμασι δέκα· 29v Λόγος ἐπιστολιμαῖος πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς ἐνδημοῦντας τῶν ἐπισκόπων· 36r Λόγος σχεδιασθεὶς εἰς τὴν ταφήν τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ· 39v Ματθαῖος ἡ λόγος ἐν τμήμασιν ἑπτὰ.

2 τὰ νῦν: Τὸ χειρόγραφο καὶ ἐδῶ καὶ στὸν στίχο 53 δίνει *τανῦν*. Ὁ Κ. παραλείπει νὰ σημειώσει στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τὰ, ἐλάχιστα ἐξ ἄλλου, σφάλματα τοῦ χειρογράφου: 33 *μετακινεῖτο* a. corr. (*οἱ supra εἶ*), 61 *δφθαρμοὺς*, 63 (καὶ 82 καὶ 137) *Μωϋσέος ἀντὶ Μωϋσέως*, 66 καὶ 138 **Ἡλιοῦ ἀντὶ Ἡλιοῦ*, 164 *μαθητευῶντα ἀντὶ μαθητιῶντα*.

3 Μετὰ τὸ ὑπηρετούμενος ὁ Κ. δὲν βάζει καμιά στίξη, ἐνῶ τὸ χειρόγραφο δίνει ἄνω τελεία. Ἐγὼ θὰ ἐβαζα ἀπλούστερα ἓνα κόμμα.

5 Πρὶν ἀπὸ τὸ *θεορρήμων* ὁ Κ. παρέλειψε ἓνα καί.

6-7 Στὸ χειρόγραφο ὑπάρχει κόμμα μετὰ τὸ *ὑψηλότερον*. Μὲ τὸ νὰ μὴ σεβαστεῖ τῇ στίξη τοῦ χειρογράφου¹, ὁ Κ. δὲν κατὰλαβε τὸ νόημα τοῦ χωρίου καὶ μεταφράζει λανθασμένα, ὅχι μόνον αὐτὴ τὴν ἐνότητα ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη τὴ φράση: «He envisions fire, *but*² *ours contemplates the higher*³, *the formless transcending above*». Ἔτσι ὅμως ἀνακύπτουν τέσσερα προβλήματα: α) πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συνταχθεῖ μία ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ *ἐκεῖνος θεαματίζεται πῦρ* καὶ στὸ *ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων τὸ ὑψηλότερον οὗτος ὑπεράρας τὰ τῆδε*, β) τί ἐξηγεῖ τὸ γὰρ; γ) ἡ μετάφραση («the formless transcending above») προϋποθέτει γραφὴ *ὑπερᾶραν* μὲ ὑποκείμενο τὸ *ἀνείδων* καὶ ὅχι *ὑπεράρας* ποὺ τὸ ὑποκείμενό του δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ οὗτος, δ) τέλος τὸ σημαντικώτατο τὰ τῆδε ἔμεινε ἀμετάφραστο. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτηματικὰ ἐξαφανίζονται ἂν ἐκδώσουμε τὸ χωρίο ὡς ἐξῆς: *ἐκεῖνος θεαματίζεται πῦρ (ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων τὸ ὑψηλότερον), οὗτος φαντάζεται τὸ ἀνείδων ὑπεράρας τὰ τῆδε, καὶ ἂν μεταφράσουμε «That one envisions fire (it is the higher of our symbols), this one transcending this world contemplates the formless».*

7-8 Ἡ φράση *φωνῆς ἐκεῖνος ἀκούει* μεταφράζεται λανθασμένα «He listens a voice» γιατί τὸ *he* παραπέμπει στὸ ὑποκείμενο τῶν προηγουμένων ρηματικῶν τύπων *φαντάζεται καὶ ὑπεράρας* ποὺ εἶναι τὸ οὗτος («this priest»), ἐνῶ τὸ ὑποκείμενο τοῦ *ἀκούει* εἶναι τὸ *ἐκεῖνος* «That priest», καὶ ἔτσι ἔπρεπε νὰ εἶχε μεταφράσει ὁ Κ.

8. Στὸ χειρόγραφο διαβάζεται εὐκρινέστατα *λόγος*. Ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ σημειώσει στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τὸ ἐνδεχόμενο λάθος τοῦ χειρογράφου.

9 Ἡ φράση *μικρὸν ἔθνος ὡς καὶ μεταρριπτεῖσθαι καὶ μετατίθεσθαι* μεταφράζεται ἀπὸ τὸν Κ. ἐσφαλμένα ὡς ἐξῆς: «... in order to free Israel,

1. Αὐτὸ ὁ Κ. τὸ κάνει ἀρκετὰ συχνά, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια αὐτῆς τῆς μελέτης, χωρὶς νὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ στίξη τοῦ χειρογράφου εἶναι συνήθως ἀρκετὰ σωστὴ καὶ ὅτι, ἂν τὴν εἶχε σεβαστεῖ, θὰ εἶχε ἀποφύγει πολλὰ παρανοήσεις τοῦ κειμένου.

2. Γράφω μὲ πλάγια γράμματα ὅσες λέξεις τῆς μετάφρασης νομίζω ὅτι ἀποδίδουν λανθασμένα τὸ κείμενο.

3. Γιὰ τὴν ἔκφραση *ἐκ τῶν ἡμετέρων τὸ ὑψηλότερον*, ποὺ ἐδῶ ὁ Κ. μεταφράζει ἐσφαλμένα, βλ. παρακάτω στ. 34 *ἐκ τῶν ἡμετέρων γὰρ ἡ νεφέλη*, ποὺ ὁ Κ. μεταφράζει σωστὰ αὐτὴ τὴν φορὰ «The cloud is one of our symbols».

so that a small nation be overturned and relocated». Ἔτσι ἡ ἀνατροπή καὶ μετεγκατάσταση τοῦ Ἰσραήλ, κάτι προφανῶς ἀρνητικὸ καὶ ἐχθρικό, παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Κ. ὡς ὑπηρεσία ποὺ τοῦ πρόσφερε ὁ Μωϋσῆς(!), καὶ αὐτὸ γιατί ὁ Κ. ἐξέλαβε τὴν ἀπαρεμφατικὴ πρόταση ὡς τελικὴ, ἐνῶ εἶναι προφανῶς συμπερασματικὴ, ἐξαρτώμενη ἀπὸ τὸ μικρὸν «a nation small (enough) to be turned upside down and relocated».

9 μετατίθεσθαι εἶναι ἡ πραγματικὴ γραφὴ τοῦ χειρογράφου καὶ ὅχι μεταστίθεσθαι, ὥπως ἐσφαλμένα διάβασε ὁ Κ. Γιὰ τὸ σχῆμα τοῦ τ προβλ. τὴ λέξη οὗτος ποὺ ἀκολουθεῖ.

10 Δὲν συμφωνῶ μὲ τὴ μετάφραση τοῦ τέως «in the meantime» ποὺ ἐδῶ ἔχει, νομίζω, τὴ σημασία τοῦ «up to this time», ἢ τοῦ «to begin with».

12 Δὲν δικαιολογεῖται τὸ κόμμα ποὺ πρόσθεσε ὁ Κ. μετὰ τὸ ἐμῶ ἱερεῖ, δοτικὴ ὀργανικὴ ἐξαρτώμενη ἀπὸ τὸ καταγγέλλονται ποὺ ἀκολουθεῖ.

13 διὰ τὸ σύντριμμα τῆς φύσεως μεταφράζεται ἀπὸ τὸν Κ. «for the affliction of the human nature», ἐνῶ προφανῶς ἡ διὰ + αἷτ. ἐκφράζει ἐδῶ τὸ ἀναγκαστικὸ αἷτιο, καὶ συνεπῶς ἡ φράση πρέπει νὰ μεταφραστεῖ «...proclaim the crucifixion of the Son because of the ruin of the nature», ἀφοῦ τὸ σύντριμμα τῆς φύσεως εἶναι ἡ αἰτία ποὺ προκάλεσε τὴν σταύρωσιν τοῦ υἱοῦ.

15 μεγάλου μυστηρίου μεταφράζεται ἀπὸ τὸν Κ. «of the great mystery», ἐνῶ ὁρθότερα ἔπρεπε νὰ μεταφραστεῖ «of a great mystery».

16 νῦν «now» ἔχει μείνει ἀμετάφραστο.

16 διδοῦσα τὸν λόγον αὐτὸν καὶ πρῶτον μυστήριον μεταφράζεται ἐσφαλμένα ἀπὸ τὸν Κ. «providing him (this priest) with the Word and the first mystery». Ἔτσι τὸ δίδωμι τὸ συντάσσει ὁ Κ. μὲ δύο αἰτιατικές: δίδωμί τινά (= αὐτὸν) τι (= τὸν λόγον) ἀντὶ γιὰ τὴν κανονικὴ σύνταξιν δίδωμί τινί τι. Αὐτὴ ἡ ἀνωμαλία τῆς σύνταξης ποὺ υἱοθετοῦσε ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ τὸν εἶχε κάνει νὰ καταλάβει ὅτι εἶχε παρανοήσει τὸ κείμενο. Ἐξ ἄλλου ὁ ἐδῶ ἱερεὺς δηλώνεται στὸ κείμενο πάντα μὲ τὴν ἀντωνυμία οὗτος καὶ ὅχι μὲ τὴν ἀντωνυμία αὐτός. Συνεπῶς δὲν ὑπάρχει καμιά συντακτικὴ ἀνωμαλία καὶ ἡ φράση σημαίνει «providing this Word and the first mystery».

17 Ἡ φράση αἰεὶ προστιθεμένων τοῦ συνιέναι τὰ μυστικά μεταφράζεται ἀπὸ τὸν Κ. «By perpetually adding the mysteries to knowledge». Ἀλλὰ τότε ποῦ εἶναι τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς προστιθεμένων; Μήπως ὁ ἐνταῦθα ἱερεὺς; Ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ δηλώνεται μέσα στὸ κείμενο. Ἐπὶ πλεόν ἡ μετάφραση «to knowledge» προϋποθέτει ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶχαμε τῶ συνιέναι. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ προβλήματα αἴρονται ἂν ἐννοήσουμε ὅτι ἡ κατὰ γενικὴ ἀπόλυτο μετοχὴ προστιθεμένου εἶναι παθητικῆς διάθεσης καὶ ὅτι τὰ μυστήρια εἶναι τὸ κατ' αἰτιατικὴ ἄμεσο ἀντικείμενο τοῦ συνιέναι. Ἔτσι τὸ χωρίο πρέπει νὰ μεταφραστεῖ «By perpetually adding the under-

standing¹ of the mysteries» (κατὰ λέξιν «by the understanding of the mysteries being perpetually added»).

21 'Η ἄνω τελεία μετὰ τῇ λέξει δυνατόν εἶναι ἀδικαιολόγητη. Δὲν ἔπρεπε νὰ τεθεῖ καμιά στίξη ἀνάμεσα στοὺς δύο κατηγορηματικούς προσδιορισμούς ἐξουθενωμένον καὶ δυνατόν ἀπὸ τῇ μία μερίᾳ καὶ τοὺς δύο ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς τοῖς ἀπολλυμένοις καὶ τοῖς σωζόμενοις ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἀλλοιῶς ἀναρωτιέται κανεὶς ἀπὸ ποῦ ἐξαρτῶνται αὐτὲς οἱ δοτικὲς καθὼς καὶ οἱ δύο μετοχὲς προπέμποντα καὶ καταπαύοντα. 'Εξ ἄλλου ἡ μετὰφραση «the former indicative of the damned ..., the latter of the saved ...» δὲν μὲ βρίσκει σύμφωνοι: οἱ δύο δοτικὲς ἐκφράζουν τὸ ὄργανο ἢ τὸ μέσο ποὺ κάνει τὸν ἀληθῆ Δαυτὶδ νὰ εἶναι ἐξουθενωμένος (τὸ ὄργανο εἶναι ἐδῶ οἱ ἀπολλύμενοι) καὶ δυνατός (τὸ ὄργανο ἐδῶ εἶναι οἱ σωζόμενοι). Γι' αὐτὸ μεταφράζω «the former (i.e. weak) by the damned..., the latter (i.e. strong) by the saved ...».

24 'Η φράση πρὸς τὰ πελάγη τῶν θείων τεραστίων εὐθὺς ναυτιῶ μεταφράζεται ἀπὸ τὸν K. «I sail right away to the seas of the divine marvels», ἐνῶ τὸ ρῆμα ναυτιῶ δὲν φαίνεται νὰ ἔχει ποτὲ τὴ σημασίαν «to sail» ἀλλὰ μόνον «suffer from seasickness or nausea». Πιθανὸν ὅ K. τὸ συγχέει μὲ τὸ ρῆμα ναυτίλλομαι «to sail». "Ἐτσι τὸ χωρίο πρέπει νὰ μεταφραστεῖ «Before the seas of the divine marvels I suffer from seasickness».

27 'Ο K. ἔπρεπε νὰ εἶχε βάλει κόμμα μετὰ τῇ λέξει ἀποκαλύψεων.

27-28 'Η μετὰφραση «and consecrate the Word for the people and for the others and that which the present festivity provides» δὲν εἶναι σωστή, γιὰτὶ τοῖς τε ἄλλοις δὲν εἶναι ἕμμεσο ἀντικείμενο ἢ δοτικὴ χαριστική στὸ ἐγκαίνισε ὅπως τῷ λαῷ οὔτε συμπλέκεται χάρις στὸ μὴριο τε μὲ τῷ λαῷ ἀλλὰ εἶναι δοτικὴ τῆς αἰτίας, ἐνῶ τὰ μύρια τε καὶ συμπλέκουν τὸ ἄλλοις μὲ τὸ ἐννοούμενο ἐκείνοις, *antecedens* τοῦ ἐξ ὧν.

29 τοῖς πολλοῖς τὴν διάνοιαν προέρχεται ἀπὸ παρανόληση τοῦ K. γιὰ ἐκείνην τὴ γραφὴν ποὺ πράγματι δίνει τὸ χειρόγραφο καὶ ποὺ εἶναι τοῖς παχυλοῖς τὴν διάνοιαν. Συνεπῶς ἔπρεπε νὰ μεταφραστεῖ, ὅχι «which the Letter kept hidden from the mind of many ἀλλὰ «from those who are thickish in mind».

32 'Η φράση παρθενικὴ δὲ ἡ βάτος οὐσά γε ἄφραυτος καὶ προβάλλεται τὰς ἀρετὰς μεταφράζεται κακῶς ἀπὸ τὸν K. «Virginal is the bush, untouched and projecting the virtues», ἀντὶ γιὰ τὸ ὁρθὸ «Virginal is the bush, being untouched, and projects the virtues».

34 'Η φράση περὶ τῆς νεφέλης παρ' ἧς μεταφράζεται ἀνακριβῶς ἀπὸ τὸν K. «about the cloud from which» ἀντὶ γιὰ «...near which» ἢ ἀπλῶς «where».

1. συνίημι σημαίνει «to understand» μᾶλλον παρὰ «to know».

35 Στὴ φωτογραφία δὲν διαβάζεται ἀφεῖσαν ἀλλὰ μόνο ἀφεῖς[], καὶ ἡ συνέχεια καλύπτεται ἀπὸ τὴ στάχωση. Εἶναι βέβαιο ὅτι ἂν κοιτάξει κανεὶς τὸ ἴδιο τὸ χειρόγραφο θὰ διαβάσει αὐτὸ ποὺ ἡ σύνταξη ἀπαιτεῖ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, δηλαδὴ ἀφεῖσα. Ἐπρεπε λοιπὸν ἐδῶ ὁ Κ. νὰ γράψει ἀφεῖσ[α]. Εἶναι ἐξ ἄλλου χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κ. μεταφράζει σωστά, σὰν νὰ ὑπῆρχε ἀφεῖσα: «The cloud is one of our symbols, departed from ...».

36 κ.έ. εἰ δὲ καὶ πλακί... 40 μυστικώτερον: Ὁ τρόπος ποὺ ἐκδίδει, ἰδίως ποὺ στίζει ὁ Κ. τὸ χωρίο αὐτὸ δὲν εἶναι σωστός. Τὸ χωρίο ἀποτελεῖται ἀπὸ μία δευτερεύουσα (εἰ δὲ καὶ πλακί ὁ θεῖος λόγος ἐγγέγραπται), μία παρενθετικὴ ἐπεξηγηματικὴ (δεῖ γὰρ αὐτῶ... ἡδοναῖς) καὶ μία κυρία (ἔχει καὶ ἡ σκηνή... μυστικώτερον). Συνεπῶς πρέπει νὰ βγάλουμε τὸ κόμμα μετὰ τὸ ἐγγέγραπται, νὰ βάλουμε τὴν ἐπεξηγηματικὴ πρόταση μέσα σὲ παρενθέσεις καὶ νὰ ἀντικαταστήσουμε μὲ κόμμα τὴν ἄνω τελεία μετὰ τὸ ἡδοναῖς. Ἡ μετάφραση ἐπίσης περιέχει ἀνακρίβειες. Πρέπει νὰ γράψουμε, ὅχι «If the divine Word..., it was necessary because... pleasures. The Tabernacle...», ἀλλὰ «If the divine Word... (and that because it must ...), the Tabernacle...».

38 Ὁ Κ. διάβασε ἔχει καὶ ἡ σκηνὴ τὸ ἀγιάσθαι οὐχ ἅπαν, ἐνῶ στὴν πραγματικότητά διαβάζεται στὴ φωτογραφία...οὐχ ἅπα[] καὶ φαίνονται τὰ ἔχνη ἐνὸς κάθετου γράμματος, δηλαδὴ ἐνὸς ξ (οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ «not simply but»)¹. Ἀντίθετα ἡ φράση οὐχ ἅπαν θὰ ἦταν ἐδῶ ἀκατανόητη καὶ θὰ μεταφραζόταν «not all the sanctity», ἐνῶ ἡ μετάφραση «The Tabernacle possesses not only sanctity but» δείχνει ὅτι ὁ Κ. κατάλαβε τὸ νόημα ἀλλὰ ἀποκατέστησε ἓνα κείμενο ἀντίθετο μὲ τὸ νόημα αὐτό. Ἐπὶ πλέον τὸ ἐπίρρημα τέως (στ. 39) ἔχει μείνει ἀμετάφραστο, ἐνῶ ἡ μετάφραση τοῦ μυστικώτερον σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ οὐσιαστικὸ (τὸ μυστικώτερον «the mystery») δὲν εἶναι φυσικὰ ἀκριβές· τὸ μυστικώτερον ἔχει ἐδῶ ἐπιρρηματικὴ σημασία («in a more mystical way»), ὅπως καὶ στὸν στίχο 50 τελεώτερον καὶ μυστικώτερον («in a more perfect and mystical manner»). Τέλος στὸν στίχο 39 ἡ λέξις ἅγιον εἶναι πολὺ ἀμφίβολο ὅτι εἶναι σωστὰ διαβασμένη: πρόκειται γιὰ μία βραχυγραφία ἀπὸ ἓνα γράμμα δυσδιάκριτο πάνω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἡ συντομογραφία ὡς τῶν ἐπιρρημάτων καὶ μία ὀξεῖα.

44 τί δὲ ἡ στάμνος, τί δὲ τὸ ἐνδον θυμιατήριον; ἐκείνη τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα ἄρτον εἰσδέχεται, τοῦτον τὸν σεραφικὸν ἄνθρωπον καὶ ὃν Ἡσαΐας ψωμίζεται, χρυσᾶ δὲ ἄμφω διὰ τὸ ἄρρυνον: Ὑπάρχουν ἐδῶ δύο προβλήματα: α) στὸ χειρόγραφο διαβάζεται καθαρὰ εἰ δέχεται (ὅχι εἰσδέχε-

1. Ὁ Θεόδωρος χρησιμοποιοῦ αὐτὴν τὴν ἔκφραση καὶ στὸν στίχο 11.

ται), ἐνῶ φαίνεται ὅτι ἡ ἀκούσια διόρθωση τῆς γραφῆς αὐτῆς ἀπὸ τὸν K. εἶναι ἐπιτυχής, γιατί τὸ εἰ δέχεται δὲν φαίνεται νὰ δίνει ἱκανοποιητικὸ νόημα· β) ἂν τὸ τοῦτον ἀναφέρεται πράγματι στὸ θυμιατήριον, ὅπως ἀκριβῶς τὸ κατανοεῖ ὁ K. («while the censer receives the seraphic coal which nourished Isaiah»), θὰ πρέπει νὰ διορθώσουμε τὸ τοῦτον σὲ τοῦτο.

47 Δὲν δικαιολογεῖται ἡ διπλὴ στιγμή πού εἰσάγει ὁ K. μετὰ τὸ κατὰπανσιν, ἐνῶ θὰ ἀρκοῦσε ἓνα ἀπλὸ κόμμα.

49 Ἡ φράση ἐγκαίνιζων ἡμᾶς διὰ τῆς νοητῆς σκηνῆς τὰ ἐγκαίνια μεταφράζεται ἀπὸ τὸν K. ὡς ἐξῆς: «consecrating us for the *encaenia* (sic) of the spiritual Tabernacle», δηλαδὴ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνεται τὸ λάθος πού διαπιστώσαμε στὸν στίχο 13, ὅπου ὁ K. θεωρεῖ ἐσφαλμένα ὅτι ἡ πρόθεση διὰ + αἷτ. δείχνει τὸν σκοπὸ καὶ ὄχι τὸ ἀναγκαστικὸ αἷτιο, ἐνῶ ἡ μὴ μετάφραση τοῦ ἐγκαίνια εἶναι ἀκατανόητη. Νομίζω πῶς ἡ φράση αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε μεταφρασθεῖ ὡς ἐξῆς: «consecrating us because of (ἢ through) the consecration of the Tabernacle».

50 τελεώτερόν τε καὶ μυστικώτερον μεταφράζεται ἀπὸ τὸν K. «in a perfect and mystical manner», ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ μεταφραστεῖ «in a *more* perfect and *more* mystical manner» λόγω τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ τῶν δύο ἐπιρρημάτων. Ὅμοίως ἡ φράση ἔργον τὸ μέγιστον στὸν στίχο 56 ἔπρεπε νὰ μεταφραστεῖ «the greatest work» καὶ ὄχι «the great work».

51 αὐτὸς καὶ συνιστάνει τὸ πρῶτον αὐτὴν: Στὴ φωτογραφία διαβάζεται συνιστ[] τὸ πρῶτον αὐτοῦς. Ἔτσι ἡ κατάληξη τοῦ ῥήματος καλύπτεται ἀπὸ τὴ στάχωση· πιθανὸν ὅμως νὰ μὴν ὑπάρχει θέση γιὰ τέσσερα γράμματα (-άνει) ἔστω καὶ συντομογραφημένα, ἀλλὰ μόνο γιὰ ἓνα (συνιστᾶ)¹. Τέλος διαβάζεται ἀρκετὰ εὐκρινῶς αὐτοῦς ὄχι αὐτὴν πού διάβαζε ὁ K., καὶ αὐτὸ δημιουργεῖ πρόβλημα, γιατί τὸ αὐτοῦς δὲν φαίνεται νὰ μπορεῖ νὰ συνταχθεῖ ἱκανοποιητικά.

55 Ἡ φράση τοῦ θείου σωτηρίου μεγαλειότητα μεταφράζεται ἀπὸ τὸν K. λαυθασμένα «of the magnificence of the divine salvation» ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ «of the magnificence of the salvatory divinity», ἐφόσον δὲν πρόκειται γιὰ τὴ θεία σωτηρία ἀλλὰ γιὰ τὸ θεῖον πού εἶναι σωτήριο.

56 Μετὰ τὸ μέγιστον τὸ χειρόγραφο ἔχει πολὺ σωστὰ ἓνα κόμμα πού τὸ παραλείπει ὁ K. Τέλος, τί σημαίνει τὸ κόμμα μετὰ τὴν ἔκφραση «It is indeed»;

57 Τὸ χειρόγραφο δίνει τὸ πρῶτερον, πού πρέπει φυσικὰ νὰ διορθωθεί σὲ τὸ πρότερον, καὶ ὄχι τὸ πρῶτον πού διάβασε ἐσφαλμένα ὁ K. Ἐξ ἄλλου ἡ μετάφραση «from the beginning» δὲν εἶναι ὁρθή, γιατί ὁ K. ἔπρεπε νὰ μεταφράσει «in the past».

1. Πρβλ. τὸν τύπο μετανιστᾶ στὸν στίχο 75.

61 εἰς τὰ ὄρη «to the mountains» καὶ ὄχι «to the mountain» ποῦ μεταφράζει ὁ Κ.

67 Μετὰ τὸ συγγένηται ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ βάλει κόμμα, ἀφοῦ τὸ καὶ δὲν συνδέει τὸ συγγένηται καὶ τὸ αἰσθάνεται ἀλλὰ τὸ ἀναχωρεῖ καὶ τὸ αἰσθάνεται, δηλαδὴ τὰ ρήματα τῶν δύο κυρίων προτάσεων.

68 Μετὰ τὸ θεμέλια ὁ Κ. βάζει κόμμα, ἐνῶ μετὰ τὸ ἑαυτὸν (στ. 69) δὲν βάζει κανένα σημεῖο στίξης. "Οὐτως ἡ φράση τῇ πρακτικῇ γὰρ δίδωσιν ἑαυτὸν εἶναι μία παρενθετική ἐπεξηγηματικὴ πρόταση καὶ ἔπρεπε νὰ εἶχε θεθεῖ μέσα σὲ παρενθέσεις χωρὶς κόμμα μετὰ τῇ λέξει θεμέλια.

71 Ὁ Κ. γράφει τρίτον ἀντὶ γιὰ τῇ σωστῇ γραφῇ τοῦ χειρογράφου τρίτον, ὅπως ἀντὶ γιὰ τὶς σωστὲς γραφὰς τοῦ χειρογράφου γράφει (στ. 84) ἦδει (ἀντὶ ἦδει), (στ. 146) βεβαπτῖσθαι (ἀντὶ βεβαπτῖσθαι), (στ. 147) ἡρετίσατο (ἀντὶ ἡρετίσατο), (στ. 183) γλώσσας (ἀντὶ γλώσσας), (στ. 184) χείρας (ἀντὶ χεῖρας), ἐνῶ στὸν στίχο 139 ἐπαναλαμβάνει τὸ λάθος ἀνιῶντι τοῦ χειρογράφου ἀντὶ γιὰ τὸ ὀρθὸ ἀνιόντι.

71 ...*θηγορίας· εἰ καὶ μηκέτι περὶ ταύταις, Θεὸς γινωσκόμενος γὰρ οὐ γινώσκεται*: Καὶ ὁ τρόπος ποῦ ὁ Κ. στίζει τὸ κείμενο καί, ἐπομένως, ὁ τρόπος ποῦ τὸ μεταφράζει εἶναι ἀπαράδεκτοι. Τὸ γὰρ πρέπει νὰ εἶναι ἡ δεύτερη λέξη τῆς ἐνόητης στῆν ὁποία ἀνήκει, συνεπῶς τὸ σημεῖο στίξης πρέπει νὰ θεθεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ γινωσκόμενος καὶ ὄχι πρὶν ἀπὸ τὸ Θεός. Αὐτομάτως τὸ Θεός προσαρτᾶται στῇν προηγούμενη πρόταση *εἰ καὶ μηκέτι περὶ ταύταις Θεός* μὲ τὴν ὁποία τελειώνει ἡ προηγούμενη φράση. Ἡ ἄνω τελεία μετὰ τὸ *θηγορίας* πρέπει νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ ἓνα ἀπλὸ κόμμα. Τέλος ἀντὶ γιὰ τὴν πρόθεση *περὶ* (ταύταις) ποῦ στὸ χειρόγραφο γράφεται μὲ τῇ γνωστῇ βραχυγραφίᾳ *πὲ* πρέπει ὀρθότερα νὰ μεταγράψουμε *παρά*, ὅπως μᾶς τὸ δείχνει ὁ ἴδιος ὁ κωδικογράφος ποῦ στὸν στίχο 74 γράφει χωρὶς βραχυγραφία *παρ' ἧ*. Ὁμοίως στὸν στίχο 73 τὸ *πὲ τῇ λεπτῇ αὔρα*, ἔπρεπε ὁ Κ. νὰ τὸ εἶχε μεταγράψει, ὄχι *περὶ τῇ λεπτῇ αὔρα* ἀλλὰ *παρὰ τῇ λεπτῇ αὔρα*. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ σφάλματα εἶναι φυσικὸ νὰ πάσχει ἡ μετάφραση τοῦ χωρίου. Ἔτσι ὁ Κ. μεταφράζει «the fire which is our divinization. *If God is no longer manifested in these it is because God through comprehensible means cannot be comprehended and though visible cannot be visioned; and obviously, around the fine breeze, the immaterial and formless, he can be known through incomprehensibility rather than comprehension*», ἀντὶ γιὰ τὸ ὀρθὸ «the fire which is our divinization, *even if God is no longer manifested in these. For God comprehended is not comprehended and visioned is not visioned; and obviously, (he is visioned) in the fine immaterial breeze and the formless incomprehensibility rather than comprehension*».

78 καὶ διδασκάλους καὶ ἱερούς καὶ ἀποστόλους Θεοῦ: Ὁ Κ. διάβασε ἱερεῖς πού μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ ἀκούσια ἐπιτυχὴς διόρθωση, δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ἱερούς νὰ εἶναι σωστό, ἀφοῦ εἶναι γνωστός τίτλος πού δίνεται σὲ ἱερὰ πρόσωπα, ὅπως λ.χ. οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας, καὶ σὲ ἄλλους ἐπιφανεῖς ἱερωμένους, πρβλ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, ὁ ἱερός Ψελλός κλπ.

80 Ἡ φράση *καίπερ* δὲ οὕτως ἔχων ὁ μέγας καὶ αἰεὶ ἐγκωκῶς ἔπασθαι Θεῷ καὶ θείοις νεύμασι καὶ κινήμασι, τό γε μὴν παρὸν ἐπεικῶς ὑποστέλλεται καὶ ὑποχωρεῖ καὶ τὴν ἀποστολὴν εὐλαβεῖται μετὰ Μωϋσέως βραδύνας καὶ σὺν Ἱερεμῖα δειλιάσας οὗ φόβος ἦν ἔχει μεταφραστεῖ ἐσφαλμένα ἀπὸ τὸν Κ. ὡς ἐξῆς: «The great and ever determined, nevertheless, reasonably avoids the present and withdraws to follow God and the divine signs and movements and delaying with Moses, he reverences the mission becoming frightened along with Jeremiah who was himself in awe», ἀντὶ γὰρ τὸ ὁρθό: «Being that this great man and being ever determined, nevertheless, to follow God and the divine signs and movements, reasonably avoids the present (or in the present) and withdraws and is frightened of the mission delaying it with Moses and being afraid along with Jeremiah there where was fear». Ὁ Κ. κατάφερε νὰ μπλέξει τις προτάσεις καὶ τις λέξεις πού ἀνήκουν σ' αὐτές.

84 Ἡ γραφὴ τοῦ χειρογράφου εἶναι τὸν Μωϋσέα καὶ ὄχι τὸν Μωϋσέ πού διαβάζει καὶ ἐκδίδει ὁ Κ.

86 Ὁ Κ. ἐκδίδει καὶ πρότερον δὲ κολάσαντα, ἀλλὰ στὴ φωτογραφία διαβάζεται καὶ. [...] ε κολάσαντα· τὸ πρότερον ἀποτελεῖ λοιπὸν ἀπλή εἰκασία τοῦ Κ., ὅπως καὶ τὸ δέ, ἀντὶ γὰρ τὸ ὁποῖο θὰ πρότεινα γε.

90 κ.έ. Ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ βάλει ἓνα κόμμα μετὰ τὸ Θεῷ (στ. 91) γιὰ νὰ χωρίσει τὴ λέξη *ναόν* ἀπὸ τὴν παράθεσή της, τὴ λέξη *σύμβολον*, καὶ ἓνα κόμμα μετὰ τὸ Ἰησοῦ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναφορικὴ πρόταση, ἐνῶ δὲν ἔπρεπε νὰ βάλει κόμμα μετὰ τὸ *συγκαθέλκεται*, ἀλλὰ μετὰ τὸ *τῷ λαῷ*, ἀφοῦ ἡ δοτικὴ *τῷ λαῷ* ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ *συγκαθέλκεται*, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ *γεννᾶται*. Τέλος ἔπρεπε νὰ γράψει *παρὰ* (ἀπὸ τὸ *πé*)¹ *τοῖς αἰχμαλώτοις*. Συνεπῶς δὲν ἔπρεπε νὰ μεταφράσει «who is not dragged down to Babylon but is born for the sake of the people, for us the captives» ἀλλὰ «who is not dragged down to Babylon together with the people, (but) is born among us the captives». Ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθεῖ ὁ σύνδεσμος δὲ μετὰ τὸ *γεννᾶται* γιὰ νὰ δηλωθεῖ καλύτερα ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ οὐκ... *συγκαθέλκεται* καὶ τὸ *γεννᾶται*. Τέλος ἡ φράση καὶ συνάγει ἑαυτῷ πρὸς Θε-

1. Ἀναρωτιέται κανεὶς τί θὰ μπορούσε νὰ σημαίνει ἐδῶ περὶ *τοῖς αἰχμαλώτοις*, ὄχι φυσικὰ «for us the captives» πού μεταφράζει ὁ Κ.

ὃν δὲν σημαίνει «gathering us around him before God» ἀλλὰ «gathering us with himself before God».

94 κ.έ. Ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ βάλει κόμμα μετὰ τὸ διδάσκαλοι, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ δηλώσει ὅτι τὸ χειρόγραφο δίνει Θεῷ στὸν στίχο 95 καὶ ἔχει Θεοῦ.

96 Στὸ χειρόγραφο διαβάζεται τί δὲ ὁ τελώνης ἐμπορευόμενος εὐθὺς τὸν λόγον τὸν καλέσαντ[α], καὶ ἔχει τί δὲ ὁ τελώνης ἐμπορευόμενος εὐθὺς τὸν λόγον αὐτὸν τὸν καλέσαντα, ποὺ διάβασε ὁ Κ.

96 κ.έ. Ὁ Κ. μεταφράζει κατὰ τρόπο παράλογο τὸ χωρίο αὐτὸ ὡς ἐξῆς: «What about the zealot *who is without full knowledge* and has his eyes covered by the Letter and *becomes blind anew when the covers are removed through the light?*», ἀντὶ γιὰ τὸ ὁρθὸ «What about the zealot, not aware of his situation, who has his eyes covered by the Letter and whose covers are removed through the light but becomes blind anew?».

103 Πρέπει νὰ προστεθεῖ ἓνα κόμμα μετὰ τῇ λέξει αὐτό.

109 Πρέπει νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἄνω τελεία ποὺ δίνει τὸ χειρόγραφο μετὰ τῇ λέξει καπνοῦ ἀντὶ γιὰ τὸ κόμμα ποὺ βάζει αὐθαίρετα ὁ Κ. Ἐπίσης πρέπει νὰ μπεῖ ἄνω τελεία μετὰ τὸ τίθεται (στ. 111) καὶ μετὰ τὸ ἄβυσσος (στ. 112)¹ ἀντὶ γιὰ τὰ κόμματα ποὺ βάζει ὁ Κ.

113 Τὸ χειρόγραφο δίνει καθαρὰ ἐπιδημοῦν, μετοχὴ ἐνεστώτος, γένους οὐδετέρου, τοῦ ρήματος ἐπιδημέω/ῶ, ποὺ ἀντιτίθεται χρονικὰ στὴν ἀνάλογη μετοχὴ ἀορίστου ἐπιδημήσαν (στ. 112). Γράφοντας ἐπιδημεῖεν ὁ Κ. δὲν κάνει ἀπλῶς μία παρανόληση, ἀλλὰ ἐπίσης εἰσάγει στὸ κείμενο ἓνα βαρβαρισμὸ ποὺ εἶναι ἐξ ἄλλου ἀδύνατο νὰ συνταχθεῖ.

115 Ἡ φράση ἐπεὶ δὲ τὴν κλησιν ἔδει νικῆσαι μεταφράστηκε ἀπὸ τὸν Κ. «but because he had to win his call». Ἡ μετάφραση αὕτη εἶναι ἀκατανόητη, ἐνῶ τὸ χωρίο σημαίνει ἀπλούστατα «but because the call had to win».

118 Ἐπρεπε νὰ μπεῖ κόμμα μετὰ τὸ ζυγόν, πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴ πρόταση ἵν' ἀροτριᾷ.

119 Ἡ φράση πρακτικὸς γὰρ ἦν ἐκεῖνος ὁ νόμος, οὗτος δὲ καὶ θεωρίαν χαρίζεται μεταφράζεται ἀπὸ τὸν Κ. ὡς ἐξῆς: «For the Law was practical but this one offers the contemplation», ἀντὶ τοῦ ἀκριβέστερου «For that Law was practical, but this one offers even the contemplation».

120-128 Ἀπὸ τὸ χωρίο αὐτὸ ὁ Κ. δὲν κατάλαβε πολλὰ πράγματα. Ἐτσι ἔπρεπε νὰ βάλει ἓνα κόμμα μετὰ τὸ φέρε², πρὶν ἀπὸ τὴν ὑποθετικὴ πρόταση εἰ μὴ συναναβαίνειν ἡμᾶς δυνατόν, ἐπίσης ἓνα κόμμα μετὰ τὸ δυνατόν. Ἐπρεπε νὰ μὴ βάλει κόμμα μετὰ τὸ ἡμῖν ἐστῶσιν, γιὰτὶ ἡ δοτικὴ αὐ-

1. Στὴν περίπτωσιν αὕτη καὶ τὸ χειρόγραφο ἔχει ἄνω τελεία.

2. Τὸ φέρε αὐτὸ εἶναι φυσικὰ ἐπιτακτικὸ τῆς προστακτικῆς εἰπέ (στ. 121).

τῇ εἶναι τὸ ἔμμεσο ἀντικείμενο τοῦ εἰπέ. "Ἐπρεπε νὰ βάλει κόμμα ἀντὶ γιὰ ἄνω τελεία μετὰ τὸ πρόσωπον, ἀφοῦ εἴ τις σημαίνει ἐδῶ ἐκείνου ὅστις, δηλαδὴ ἡ ὑποθετικὴ πρόταση ἐπεξηγεῖ τὴ λέξη πρόσωπον καὶ δὲν ἔχει τίποτε νὰ κάνει μὲ τὴν ἀνεξάρτητὴν πρόταση ποὺ ἀκολουθεῖ μὴδ' ἐν παραπετάσματι... καὶ προκαλύμματι. Τὸ ρῆμα αὐτῆς τῆς ἀνεξάρτητης πρότασης λαλήσης δίνεται ὀρθὰ ἀπὸ τὸ χειρόγραφο καὶ ὁ Κ. εἶχε ἄδικο νὰ τὸ διορθώσει σὲ λαλήσει (!), ἀφοῦ πρόκειται γιὰ ὑποτακτικὴ προτροπικὴ (ἢ ἀποτροπικὴ) ποὺ συνδέεται μὲ τίς προστακτικὰς εἰπέ (στ. 121), μεταδίδου (στ. 122), λάλει (στ. 122) καὶ γνώρισον (στ. 123). "Ἐπρεπε ἐπίσης ὁ Κ. μετὰ ἀπὸ τὴ λέξη προκαλύμματι (στ. 124) νὰ βάλει μέσα σὲ παρενθέσεις τὴν παρενθετικὴν πρότασιν Ἰσραὴλ γὰρ... παραπετάσματι. Οἱ λέξεις γοῦν (στ. 121) καὶ ἐκεῖνος (στ. 125) ἔχουν μείνει ἀμετάφραστες. Ἡ μετάφρασις ὁλόκληρου αὐτοῦ τοῦ χωρίου ποὺ δίνει ὁ Κ. καὶ ποὺ δὲν ἔχει φυσικὰ νὰ κάνει πολὺ μὲ τὸ πραγματικὸ κείμενον εἶναι ἡ ἐξῆς: «Since thou hast thus risen up to the mountain of God and it is not possible for us to ascend together *with the presbyters*, come now and tell us, as we are standing, about the *theoria* and share with us the good. *Also* speak to us about the fruits of this mystery and make known to us *the glory* and how the visage has been glorified. *If someone should speak* to God, *he shall not any longer speak to Him* through a *courtain* (sic) or veil. For Israel was not able to see the glory but only through a curtain, *awaiting until the time comes* when the day *shall be dispersed* and the shadows *shall be removed* and the Word *shall be* without shade *when we shall see face to face*». Μιὰ ὀρθότερη μετάφρασις θὰ ἦταν ἡ ἐξῆς: «Since thou hast thus risen up to the mountain of God, if it is not possible for us to ascend together (with you), at least come now and tell us, as we are standing with the presbyters, about the contemplation and share with us the good. Speak to us to begin with about the fruits of the mystery and make known to us about the glory, how the visage has been glorified of that one who speaks to God, and do not speak through a curtain and veil (for that old Israel was not able to see the glory but only through a curtain), as when the day is dispersed and the shadows are removed, the Word is without shade and the visage is seen face to face».

129 Ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ βάλει ἓνα ἐρωτηματικὸ μετὰ τὸ πῶς, γιὰτὶ ἡ φράσις γενήσεται τοῦτο πῶς εἶναι εὐθεία ἐρωτηματικὴ, ὅπως καὶ στὸν στίχο 17 (ἐγκαυνίζεται δὲ πῶς;), στὸν στίχο 18 (τίνα μοι ταῦτα;), στὸν στίχο 42 (τί δὲ ἡ στάμνος, τί δὲ τὸ ἔνδον θυμιατήριον;), στὸν στίχο 45 (τί δὲ ἡ λυχνία μετὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ ἐπτάφωτον ἔχουσα;), στὸν στίχο 89 (πῶς...φείδεσθαι;), στὸν στίχο 93 (τί δὲ οἱ ἀλιεῖς;) κλπ.

130 Ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ βάλει ἄνω τελεία μετὰ τὸ γνησιώτερον καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ δεῖ γάρ, ὅπως ἐξ ἄλλου τὴν δίνει καὶ τὸ χειρόγραφο.

134 τοῦ πατρὸς μεταφράστηκε «of God» ἀντὶ γὰρ τὸ ὁρθὸ «of the Father».

137 Ὁ Κ. ἔπρεπε νὰ βάλει ἓνα κόμμα μετὰ τὸ ἀρχιερεὺς, παράθεση στὸ Ὅ μὲν.

138 Στὴ μετάφραση τῆς φράσης τῷ λόγῳ μυστολεκεῖ ἡ λέξις λόγῳ παραλείφθηκε.

139 Τὸ χειρόγραφο δίνει συνανίτω (ἀπὸ τὸ σύν+ἀνά+εἶμι) καὶ ὄχι συνανίστω (τί προστακτικὴ εἶναι αὐτή;) ποὺ διάβασε ὁ Κ. καὶ ἡ φράση πρέπει νὰ μεταφραστεῖ, ὄχι «if someone becomes disciple of Jesus, let him come and rise to contemplation», ἀλλὰ «if someone becomes disciple of Jesus, let him rise to contemplation together with Jesus when He rises to it».

139 κ.έ. Τῇ φράσει ποὺ ἀκολουθεῖ πλειόνων δὲ κλπ. ὁ Κ. τὴν ἔχει ἐκδώσει, στίξει καὶ μεταφράσει ἔτσι ποὺ φαίνεται καθαρὰ ὅτι δὲν κατάλαβε οὐδὲ γρῦ. Ἄς δοῦμε ὅμως πρῶτα τὸ κείμενο. Στὸν στίχο 139 ἡ φράση πλειόνων δὲ τῆς μαθητείας ὄντων δὲν σημαίνει φυσικὰ «And those who are more than disciples» ἀλλὰ «And if there are more than one disciple», οἱ ὅποιοι χωρίζονται στοὺς οἱ μὲν καὶ στοὺς οἱ δέ. Συνεπῶς τὸ ἔπονται στὸν στίχο 140 πρέπει νὰ διορθωθεῖ στὴν προτροπικὴ ὑποτακτικὴ ἔπονται. Ἡ γραφὴ τοῦ χειρογράφου πάνδημα, σύστοιχο ἀντικείμενο τοῦ διδάσκοντες, δὲν χρειάζεται νὰ διορθωθεῖ σὲ πανδημεῖ ὅπως προτείνει ὁ Κ. Στὸν στίχο 141 τὸ χειρόγραφο δίνει ὑπερφῶν καὶ ὄχι ὑπὲρ φύσιν ποὺ διάβασε ὁ Κ. Στὸν στίχο 142 ἔπρεπε νὰ τεθεῖ ἓνα ἐρωτηματικὸ μετὰ τὸ ἐθροήθη (εὐθεία ἐρώτηση), ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μὴ μπεῖ ἐρωτηματικὸ μετὰ τὸ ἐξέφυγεν. Ἡ ἀνωθυμία οὗτος ἀνήκει στὴ φράση θροηθεῖς δὲ ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν οὐκ ἐξέφυγεν καὶ εἶναι τὸ ὑποκείμενο τῶν δύο ρηματικῶν τύπων θροηθεῖς καὶ ἐξέφυγεν, συνεπῶς ἔπρεπε νὰ μπεῖ ἄνω τελεία μετὰ τὸ οὗτος. Στὸν στίχο 144 τῷ Ἰησοῦ εἶναι τὸ ἕμμεσο ἀντικείμενο τοῦ εἶπε, συνεπῶς ἡ ἄνω τελεία ἔπρεπε νὰ μπεῖ μετὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς λέξεις, ἢ καὶ μετὰ τὸ γνήσιος. Ἐπρεπε ἐπίσης νὰ προστεθεῖ ἡ λέξις αἰωνίας μετὰ τὸ ζωῆς ποὺ παραλείπει τὸ χειρόγραφο. Στὸν στίχο 145 τὸ κόμμα πρέπει νὰ φύγει μετὰ τὸ στήτω καὶ νὰ μπεῖ μετὰ τὸ Πέτρον καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ πυνθανομένου δέ. Στὸν στίχο 146 τὸ χειρόγραφο δίνει τίς καὶ ὄχι ὅστις ποὺ διάβασε ὁ Κ. Ἐπρεπε νὰ μπεῖ κόμμα μετὰ τὸ πιεῖν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ βεβαπτίσθαι, ὅπως ἔπρεπε νὰ μπεῖ κόμμα καὶ μετὰ τὸ ἡρετίσατο, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι τὸ ρῆμα τῆς δευτερεύουσας, ἐνῶ στήτω μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου εἶναι ἡ κυρία. Ἐπρεπε νὰ μπεῖ ἄνω τελεία μετὰ τὸ Ἰωάννου καὶ κόμμα μετὰ τὸ λόγῳ. Ἡ ἐνότηता αὐτὴ μεταφράζεται ὡς ἐξῆς ἀπὸ τὸν Κ.: «And those who are more than disciples, let them go tea-

ching openly to the crowds or let them depart turning away from the multitudes. Who has ever heard supernatural words and has not been terrified, and although terrified has escaped Jesus? This man said, - while some not understanding the Word are even retreating from Him, - «where shall I go, you have words of life». Thence stand genuine to Jesus, the teacher, learning from the Word with Peter about the cup and the baptism, who chose to drink from the first and with the other to be baptized. Stand with James and John, for if we become such disciples, we shall rise together through the Word to another greater contemplation, we shall jointly enter the darkness, we shall be wrapped in the illuminous cloud». Ἡ μετάφραση αὐτὴ τοῦ Κ. εἶναι ἀπλῶς ἀκατανόητη καὶ χωρὶς πολλῇ ἀντιστοιχία οὔτε κἀν μὲ τὸ κείμενο ποὺ ἐκδίδει. Α.χ. στὸν στίχο 142 οὐκ ἐξέφυγεν ὁ Κ. τὸ μεταφράζει «has escaped», ἐνῶ σημαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο, «has not escaped»· στὸν στίχο 143 καίπερ ἀναχωρούντων δὲν σημαίνει φυσικὰ «are even retreating from Him» ἀλλὰ «even though they are retreating» (from the world)· στοὺς στίχους 145 καὶ 147 τὸ στήτω εἶναι γ' πρόσωπο τῆς προστακτικῆς καὶ θὰ ἔπρεπε συνεπῶς νὰ μεταφραστεῖ «let him stand» καὶ ὅχι «stand» ποὺ θὰ ἀπέδιδε ὁ τύπος τοῦ β' προσώπου στήθι· ἡ παραβολὴ στοὺς στίχους 145-147 γιὰ τὸ ποτήριον καὶ τὸ βάπτισμα δὲν ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸν Πέτρο¹ ἀλλὰ μὲ τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸν Ἰωάννη²· στὸν στίχο 147 ὁ Κ. παρέλειψε νὰ μεταφράσει τῷ λόγῳ· στοὺς στίχους 148 καὶ 149 τὰ τρία ρήματα εἶναι στὴν προτροπικὴ ὑποτακτικὴ («let us...») καὶ ὅχι στὸν μέλλοντα («we shall...»). Ἀκολουθώντας καὶ ἐδῶ τῇ μετάφραση τοῦ Κ. τῇ διορθώνουμε ὡς ἑξῆς: «And if the disciples are more than one, let part of them follow (Him) teaching openly to the crowds, part of them depart (from the world) and turn away from the multitudes. Who has ever heard supernatural words and has not been terrified? But even terrified, this man has not escaped Jesus. Whereas some although they are retreating (from the world) do not understand the Word, he said 'where shall I go, you have words of eternal life'. Thence let him stand genuine to Jesus the teacher with Peter, and when the question is put forward about the cup and the baptism, in order to learn who chose to drink from the first, and with the other to be baptized, let him stand with James and John. If we become such disciples of the Word, let us rise together with Him (the Word) to another greater contemplation, let us jointly enter the darkness, let us jointly be wrapped in the illuminous cloud».

1. Ἀντίθετα ὁ Πέτρος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ προφέρει τὰ λόγια πρὸς τίνα ... ἔχεις (βλ. Ἰωάνν. VI 68).

2. Βλ. Μάρκ. X 38 sq.

149-162 Ἡ συνέχεια τοῦ κειμένου, ὅπως ἐκδίδεται καὶ μεταφράζεται ἀπὸ τὸν K., εἶναι ἐξ ἴσου ἀκατανόητη. Ἀλλὰ πρῶτα ἄς δοῦμε τὸ κείμενο. Στὸν στίχο 150 πρέπει ἀντὶ γὰρ κόμμα νὰ μπεῖ ἓνα ἐρωτηματικὸ μετὰ τὸ λόγος, ἐνῶ ἡ φράση τῶν πεζιαιτέρων¹ γὰρ ἢ ἀνάβασις πού εἶναι παρενθετική ἐπεξηγηματικὴ πρέπει νὰ μπεῖ μέσα σὲ παρενθέσεις. Στὸν στίχο 152 τὸ χειρόγραφο ἔχει, ὅχι γενόμενος πού διαβάζει ὁ K. ἀλλὰ γενώμενος πού πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ γεννώμενος. Μετὰ τὸ γεννώμενος ἔπρεπε νὰ τεθεῖ ἄνω τελεία, ἐνῶ μετὰ τὸ ἀπὸ γνώσεως μὲν ὁ K. παρέλειψε τὴ λέξη οὖν πού πρέπει νὰ ἀποκατασταθεῖ στὸ κείμενο. Στὸν στίχο 152 τὸ ἀνακινεῖν ἔχει, νομίζω, διορθωθεῖ στὸ χειρόγραφο σὲ ἀνακινῶν πού εἶναι ἀκριβῶς ὁ τύπος πού ἀπαιτεῖ ἐδῶ ἡ σύνταξη. Στὸν στίχο 153 ἔπρεπε ὁ K. νὰ βάλει κόμμα ἀντὶ γὰρ ἄνω τελεία μετὰ τὸ ἀτελοῦς, ὅπως ἀκριβῶς τὸ δίνει τὸ χειρόγραφο, ἐνῶ πρέπει νὰ ἀντικαταστήσουμε τὴν παρανόλησιν τοῦ K. τὴν ἀνάβασιν μὲ τὴν πραγματικὴ γραφὴ τοῦ χειρογράφου πού εἶναι τοῖς ἀναβάσι. Στούς στίχους 154 καὶ 155 πρέπει νὰ ἀντικαταστήσουμε τὶς παραναγνώσεις τοῦ K. ὃν καὶ ὑπάρχον μὲ τὶς πραγματικὰς γραφὰς τοῦ χειρογράφου πού εἶναι ὦν καὶ ὑπάρχων. Στὸν στίχο 157 ἔπρεπε νὰ προστεθεῖ μιὰ τελεία μετὰ τὸ συμβολικὴν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ καὶ γὰρ, ὅπως ἔχει καὶ τὸ χειρόγραφο. Στὸν στίχο 158 ἔπρεπε νὰ προστεθεῖ ἓνα κόμμα μετὰ τὸ εἰ, καὶ στὸν στίχο 159 μιὰ ἄνω τελεία ἀντὶ γὰρ κόμμα μετὰ τὸ θρασύνον. Στὸν στίχο 160 ἔπρεπε νὰ μπεῖ κόμμα μετὰ τὸ Ἰωάννης, ὅπως καὶ στὸ χειρόγραφο. Στὸν ἴδιον στίχο ὁ K. συμπληρώνει <δλον> ἀλλὰ στὴ φωτογραφία φαίνεται ἀρκετὰ καθαρά ὀλόκληρη ἡ λέξη, ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐκδώσει ὅλον χωρὶς ἀγκύλες. Ἀντίθετα, τὸ ἄρθρο <τὴν> πού προσθέτει ὁ K. εἶναι ἐντελῶς περιττό. Στὸν στίχο 161 πρέπει νὰ διορθώσουμε τὸ ἀγνεία τοῦ χειρογράφου σὲ ἀγνοία καὶ στὸν στίχο 162 πρέπει νὰ ἀντικαταστήσουμε τὴν παρανόλησιν τοῦ K. τῇ ἀοράτῳ μὲ τὴν πραγματικὴ γραφὴ τοῦ χειρογράφου πού εἶναι τῇ ἀορασίᾳ. Ὁ K. μεταφράζει ὡς ἐξῆς: «Why ever? The Word, indeed, ascends because the ascent of the footguards¹, urges the followers to rise up. For the Word does not want to remain perpetually among the humble; yet He becomes one of them, in order that He may extoll (sic) these, bringing forth from a less perfect knowledge a more perfect one. Thus being transformed, He provides the ascent offering in a spiritual vision not something which was not existing or something that recently came into being, but that which had perpetually existed and had thus pro-

αι

1. πεζοτέρων στὸ χειρόγραφο. Ὁ K. διαβάζει πεζιαιτέρων χωρὶς νὰ σημειώσει ὅτι ἡ γραφὴ ἐν textu εἶναι πεζοτέρων, ἐνῶ τὸ αι εἶναι corr. s. lineam. Ἐπὶ πλέον, χωρὶς νὰ προσέξει ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ τοὺς πεζοταίρους, τοὺς πεζοὺς ἐταίρους τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγας (βλ. LSJ οἱ πεζέταιροι «footguards in the Macedonian army»), μεταφράζει «the ascent of the foot-guards» (!). Δὲν ὑπάρχει φυσικὰ καμιά πληροφορία ὅτι οἱ πεζέταιροι εἶχαν μυστικὰς ἀνατάσεις, καί, φυσικὰ, δὲν ὑπῆρχαν πιά μετὰ Χριστόν.

ceeded ... and indeed, the *excellence* of those *rising up* together *was* great... If you are the more perfect, John, conceal the *spectacle*. The more genuine you are, so *greater* is the *theoria* God becomes known through *purity*; *but* it is through the *invisible purity that He has become manifested*». Νομίζω ὅτι ὀρθότερα τὸ κείμενο πρέπει ν' ἀποδοθεῖ ὡς ἐξῆς: «Why ever? Is the Word ascending? For the ascent is more the proper of the foot-journeys, but it urges the followers to rise up. For the Word does not want to remain perpetually among the humble realities, being born among them in order that He may extol these; moving from an imperfect knowledge to a more perfect one, thus He is found by those who rose up even in state of transformation offering in a spiritual vision not something He has not recently been, but that which He was existing and had thus departed...and indeed great is the advantage of those who rose up ... If you are the more perfect John, conceal completely your face. The more genuine you are, the more unbearable is contemplation. God becomes known through ignorance, He has been seen through invisibility». Βέβαια παραμένουν ἀκόμη σκοτεινὰ ὀρισμένα σημεῖα ποῦ μόνο ἡ σύγκρισή τους μὲ παράλληλα χωρία θὰ ἐπιτρέψει νὰ ἐξιχνιαστοῦν (ὁ Κ. δίνει ἐλάχιστες παραπομπές).

166-188 Στὸν στίχο 166 τὸ ἐρμηνεύει ποῦ ἐκδίδει ὁ Κ. πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ ἐρμηνεύει, στὸν στίχο 169 πρέπει νὰ σβηστεῖ τὸ κόμμα μετὰ τὸ *νεφέλη*, στοὺς στίχους 173 καὶ 176 ἔπρεπε νὰ μπεῖ ἄνω τελεία ἀντὶ γιὰ κόμμα μετὰ τὸ ἀποκάλυπτε καὶ τὸ γενώμεθα, στὸν στίχο 181 ἡ φράση καὶ ἡμεῖς ἀλλοχόθεν ἄλλος δὲν μεταφράζεται: «ourselves we are coming from another place» ἀλλὰ «we are coming part of us from this place, part of us from another place».

Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ γράψω ἄλλοῦ, κι αὐτὸ προκάλεσε τότε εἰρωνικά σχόλια, ὅτι ἡ σωστὴ ἀντιβολὴ τῶν χειρογράφων (πολὺ περισσότερο ἂν πρόκειται γιὰ ἓνα μοναδικὸ χειρόγραφο, ὅπως ἐδῶ), καί, συνεπῶς, ἡ σωστὴ ἐκδοσὴ ἐνὸς κειμένου δὲν ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερα πνευματικὰ χαρίσματα: ἀρκεῖ μιὰ κάποια ἱκανότητα αὐτοσυγκέντρωσης, μιὰ κάποια γνώση τῆς σχολικῆς γραμματικῆς, μιὰ κάποια αἴσθησις τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, καὶ αὐτὰ φοβοῦμαι πὼς ἔλειψαν καίρια ἀπὸ τὸν πρῶτο ἐκδότῃ τοῦ εἰς Πατριάρχην Γερμανὸν Λόγου τοῦ Θεοδώρου. Εἶναι ὅμως πράγματα ἀπλά, ποῦ, κι ἂν δὲν ὑπάρχουν, ἀποκτῶνται κάποτε μὲ λίγη καλὴ θέλησις καὶ μὲ κάπως λιγότερο βιαστικὴ αὐτοπεποίθησις. Ἕνα κείμενο, ἰδίως ἀνέκδοτο, εἶναι σπαρμένο μὲ χίλιες δυὸ μικροπαγίδες, ἀλλὰ ἄλλες τόσες εἶναι οἱ ἀθῶες χαρὲς ποῦ προσφέρει ὅταν τις ἀνακαλύπτουμε. Καὶ βέβαια ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Περὺ εἶναι

ἀπειρώς σημαντικότερη. Ἐνας ὅμως ἐκδότης δὲν εἶναι κανένας φιλόδοξος conquistador, ἀλλὰ ἀπλῶς ἓνας ταπεινὸς χειρώνακτας τῆς φιλολογίας, ἓνας μικκός, καὶ εἶναι ἱκανοποιημένος ἀπὸ αὐτὲς τίς μικροχαρές, ἀφοῦ αἰεὶ τοῖς μικκοῖς μικκὰ διδοῦσι θεοί.

(Καλλιμ., ἀπ. 475 Pf.)

Τὸ κείμενο τῆς πρώτης ἔκδοσης

Τοῦ Ἀλανίας ἐκείνου κυρίου Θεοδώρου λόγος εἰς τὸν παναγιώτατον πατριάρχην Γερμανὸν ὅτε πρώτως τοῦ πατριαρχικοῦ ἐπέβη θρόνου.

- f. 185^r Ἐγκαινίζεται μὲν ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου πάλαι συμβολικῶς, ἐγκαινίζεται δὲ τὰ νῦν καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ λόγου πνευματικῶς· καὶ ὁ ἐγκαινίζων ἐκεῖ τυπικὸς ἱερεὺς καὶ τῇ σκιά τοῦ νόμου ὑπηρετούμενος καὶ ὁ ἐγκαινίζων ἐνταῦθα Θεοειδὴς ἱερεὺς καὶ μυσταγωγὸν τὴν ἀλήθειαν. ἐ-
 5 κεῖ Μωϋσῆς ἐν ὄρει μετανάστης Αἰγύπτου Θεορρήμων ἀνὴρ, ἐνταῦθα μετανάστης τῶν κάτω· ἐκεῖνος Θεαματίζεται πῦρ, ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων τὸ ὑψηλότερον οὗτος φαντάζεται· τὸ ἀνείδενον ὑπεράρας τὰ τῆδε· φωνῆς ἐκεῖνος ἀκούει, τὸν πρῶτον λόγον οὗτος ἐνήχηται· ἵνα τὸν Ἰσραὴλ ἐκεῖνος ἐλευθερώσῃ, μικρὸν ἔθνος ὡς καὶ μεταρριπτεῖσθαι καὶ μετατίθεσθαι·
 10 καὶ οὗτος ἵνα τοῖς ἄνω τοὺς κάτω συρομένοις ἐνώσειε. τέως αἱ πλάκες τῷ Μωϋσεῖ καὶ οὐχ ἁπλᾶς ἀλλὰ καὶ συντριβόμεναι τὸ πρῶτον καὶ συντηρούμεναι πάλιν τὸ δευτέρον καὶ τὰ εὐαγγελικὰ πυκνία τῷ ἐμῷ ἱερεῖ, τὴν διὰ τὸ σύντριμμα τῆς φύσεως σταύρωσιν τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ ἀνάστασιν καταγγέλλονται. καὶ ἡ σκηνὴ παρ' ἐκείνῳ τυπογραφεῖται καὶ ἐγκαινίζεται μεγάλου μυστηρίου φέρουσα σύμβολα· καὶ ἡ πρωτότυπος σκηνὴ παρὰ τοῦτω νῦν ἐγκαινίζεται, διδοῦσα τὸν λόγον αὐτὸν καὶ πρῶτον μυστήριον· ἐγκαινίζεται δὲ πῶς; αἰεὶ προστιθεμένου τοῦ συνιέναι τὰ μυστικά· τίνα μοι ταῦτα; μικροῦ μετὰ τοῦ Δαυτὶδ πρὸ τῆς ἀληθινῆς κιβωτοῦ ἐνθουσιῶ καὶ σκιρτῶ πρὸς θεῖαν λῆξιν ἀναγομένης· μικροῦ
 f. 185^v φαντάζομαι τὰ ὑπὲρ κατάληψιν καὶ ὁρῶ! τὸν ἀληθῆ Δαυτὶδ τὸν ἐξουδενω-
 μένον καὶ δυνατὸν· τὸ μὲν τοῖς ἀπολλυμένοις καὶ μὴ χωροῦσι τοῦ μυστηρίου τὴν δύνάμιν, τὸ δὲ τοῖς σωζομένοις καὶ ἄνωθεν ἐλλαμπομένοις τὰ τελεώτερα, προπέμποντα μὲν οὖν τὴν τεραστίαν ταύτην κιβωτὸν καὶ παρ' ἐαυτῷ καταπαύοντα. οὕτως ἐγὼ πρὸς τὰ πελάγη τῶν θείων τερα-
 25 στίων εὐθὺς ναυτιῶ· ἔχε μὲν οὖν σὺ περὶ ταῦτα ὁ τῆς ἐκκλησίας κυβερνήτης, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ μύστης ἅμα καὶ μυσταγωγὸς τῶν θείων ἀποκαλύψεων καὶ τῷ λαῷ τὸν λόγον ἐγκαινίζε, τοῖς τε ἄλλοις καὶ ἐξ ὧν ἡ παροῦσα πανήγυρις δίδωσι· δίδωσι δὲ κρυφίως ὅσα τὸ γράμμα ὑ-

- πέκρυπτε μὲν τοῖς πολλοῖς τὴν διάνοιαν, τοῖς δὲ Μωσαϊκοῖς καὶ εἰ-
- 30 τις Ἀαρών τε καὶ Ἰησοῦς ἐνέφαινε τυπικῶς. περὶ τῆς βάτου πρῶτον εἰ-
 πὲ ἐν ἣ τὸ θεῖον πῦρ καὶ γίνεται καὶ ὁπτάνεται· παρθενικὴ δὲ ἡ βάτος
 οὐσά γε ἄφαιστος καὶ προβάλλεται τὰς ἀρετὰς ὥς κέντρα ἵνα μὴ τῷ ἐπιβου-
 λεύοντι μετακινῶτο τῆς οἰκείας στάσεως καὶ ἰδρύσεως. εἰπέ περὶ τῆς
 νεφέλης παρ' ἣ τῷ Μωϋσεὶ Θεὸς ὁμιλεῖ· ἐκ τῶν ἡμετέρων γὰρ ἡ νεφέ-
- 35 λη καὶ τὴν κάτω συρομένην ὕλην ἀφείσαν λεπτὴ τις ἀναβαίνει καὶ καθα-
 ρὰ καὶ τοῖς ἄνω συγγίνεται, παρθενικὸν καὶ τοῦτο μυστήριον. εἰ δὲ καὶ
 πλακί ὁ θεῖος λόγος ἐγγέγραπται, δεῖ γὰρ αὐτῷ στερεῶς ψυχῆς μὴδ' ἀπα-
 λυνομένης ταῖς ἡδοναῖς· ἔχει καὶ ἡ σκηνὴ τὸ ἀγιασθαι οὐχ ἅπαν ἀλλὰ
 καὶ τὴν αὐλὴν τοῦ σώματος τέως καὶ τὸ ἅγιον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ τοῦ νοῦς
- 40 μυστικώτερον. πάντα παρθενικὰ καὶ ἀρρύνετα τῇ σκηνῇ παρ' ἣ τοῦ Θεοῦ
 ἡ δόξα φανήσεται· καὶ ἡ κιβωτὸς μυστηριάζουσα τὰ μεγάλα χρυσίῳ πάν-
 τοθεν συγκαλύπτεται καὶ ὁ χρυσοὺς καθαρὸς, τοῦ γὰρ ἰοῦ ἀνεπίδεκτος. τί δὲ
 ἡ στάμνος, τί δὲ τὸ ἐνδονθυμιατήριον; ἐκείνη τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα
 ἄρτον εἰσδέχεται, τοῦτον τὸν σεραφικὸν ἄνθρωπον καὶ ὃν Ἡσαΐας ψωμί-
- 45 ζεται, χρυσᾷ δὲ ἄμφω διὰ τὸ ἄρρυνον· τί δὲ ἡ λυχία μετὰ τοῦ χρυσοῦ
 καὶ τὸ ἐπτάφωτον ἔχουσα; τὸν γὰρ ἐπτά τιμῶσιν ἀριθμὸν Ἑβραίων παιδῶν
 διὰ τὴν θείαν κατάπαυσιν· καταπαύει δὲ Θεὸς ἐνθα καθαρότης ἢ κάθαρσις.
- Ἔχε μὲν οὖν περὶ ταῦτα σὺ ὁ μέγας ἱερεὺς καὶ τοῖς λαοῖς ἐγκαίνι-
 ζε τὴν πανήγυριν, ἐγκαίνιζον ἡμᾶς διὰ τῆς νοητῆς σκηνῆς τὰ ἐγκαίνια.
- 50 ἄρτι γὰρ ἐγκαίνιζει ταύτην τελειώτερόν τε καὶ μυστικώτερον ὁ ἀληθινὸς καὶ
 πρῶτος ἀρχιερεὺς, αὐτὸς καὶ συνιστάνει τὸ πρῶτον αὐτὴν ὡς δομήτωρ
 καὶ ἀγιάζει τῷ πνεύματι, αὐτὸς καὶ χρίεται παρ' αὐτῇ καὶ τὴν ἱερὰν
 σωματικὴν στολὴν περιβάλλεται, τὰ νῦν δὲ καὶ τῇ ἄνῳ Ἱερουσαλὴμ ἐγ-
 καίνιζει ταύτην ἀπορρητότερον. σὺ μὲν οὖν οὕτως, ἐγὼ δὲ τοῖς παροῦσι
- 55 τὴν ἱερατείαν ἐγκαίνισω τὴν σὴν καὶ λαλήσω τοῦ θεοῦ σωτηρίου μεγαλειό-
 τητα. ἔστι γὰρ τὸ τῆς θείας προνοίας ἔργον τὸ μέγιστον ἀγαθῷ ποιμένι πι-
 στεῦσαι λαὸν περιούσιον. οὗτος οὖν, ὃ παρόντες, καλῶς τὸ πρῶτον ἐκλεξά-
 μενος παρρησιάζεσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τῷ τοῦ Θεοῦ ἢ οἰκεῖν ἐν σκηνώμασι κό-
 σμου τοῖς εὐθὺς μεθισταμένοις μὴδὲ τὸ πάγιον ἔχουσι, μικρὸν ἐπὶ μικρῷ ἄν-
- 60 αστάς καὶ ἀναβάσεις πνευματικὰς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διαθήμενος, αἴρει τοὺς
 ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ ὄρη ὅθεν φωτίζει θαυμαστῶς ὁ φωτίζων ἀπὸ ὀρέων αἰωνί-

- ων Θεός και εἰς ἐν ἀναβαίνει τῶν μεγάλων καὶ ὑψηλῶν, εἴτε μετὰ Ἀβραάμ
 κληθεὶς ἵνα θύῃ τὰ τοῦ νοῦς γεννήματα τῷ Θεῷ, εἴτε μετὰ Μωϋσέως νομο-
 θετούμενος καὶ νομοθετῶν ἢ μετὰ Παύλου μᾶλλον ὑπεραιρόμενος γνησιώ-
 65 τερον καὶ εἰς οὐρανὸν διδασκαλικὸν ἀναβαίνων τέως τὸν δεύτερον. ἐν-
 τεῦθεν μετὰ Ἡλιοῦ ἀναχωρεῖ πρὸς ὄρος ἐρημίας Χωρήβ, ἵνα Θεῷ ξενω-
 θεὶς τῆς ὕλης συγγένηται καὶ τοῦ βιαίου αἰσθάνεται πνεύματος τοῦ κρα-
 ταιοῦ καὶ διαλύοντος ὅρη τὰ τῆς κακίας θεμέλια, τῇ πρακτικῇ γὰρ δίδωσιν
 ἑαυτὸν καὶ τοῦ συσσεισμοῦ μετ' ἐκεῖνο τῆς φυσικῆς θεωρίας καὶ τὴν παγι-
 70 ωθεῖσαν ἀλογίαν ὑπὸ τῆς ἑξέως σαλευούσης καὶ μεθιστώσης καὶ τοῦ πυρὸς
 τὸ τρίτον τῆς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς θεηγορίας· εἰ καὶ μηκέτι περὶ ταύταις, Θε-
 ὸς γινωσκόμενος γὰρ οὐ γινώσκεται καὶ ὁρώμενος οὐχ ἑώραται καὶ δῆ-
 λον ὅτι περὶ τῇ λεπτῇ αὖρα τῇ ἀύλῃ καὶ ἀνειδέῳ ἀκαταληψία μᾶλλον ἢ
 καταλήψει. ὁ μὲν οὖν τῆς λεπτῆς αὖρας γίνεται παρ' ἡ καὶ Θεός, ὁ δὲ
 75 καίπερ ὁπτανθεὶς οὕτω μετανιστᾷ ἑαυτὸν ἐκεῖθεν καὶ στέλλει οὐχ ἵνα χρί-
 ση τὸν Ἑλισσαῖον προφήτην ἀνθ' ἑαυτοῦ, ἵνα δὲ χρισθεὶς πρότερον τῷ
 μύρῳ τῷ νοητῷ πολλοὺς τὸ ἐντεῦθεν χρίση καὶ προφήτας καὶ διδασκάλους
 καὶ ἱερεῖς καὶ ἀποστόλους Θεοῦ. ἀντιτείνειν μὲν οὖν Θεῷ καλοῦντι καὶ
 ὁδηγοῦντι ἐτέρου μᾶλλον ἂν ἦν ἢ τοῦ δεδοκότος ἑαυτὸν ἐκ παίδων Θεῷ·
 80 καίπερ δὲ οὕτως ἔχων ὁ μέγας καὶ ἀεὶ ἐγνωκῶς ἔπρεσθαι Θεῷ καὶ θείοις
 νεύμασι καὶ κινήμασι, τό γε μὴν παρὸν ἐπιεικῶς ὑποστέλλεται καὶ ὑπο-
 χωρεῖ καὶ τὴν ἀποστολὴν εὐλαβεῖται μετὰ Μωϋσέως βραδύνας καὶ σὺν
 Ἱερεμίας δειλιάσας οὐ φόβος ἦν· φοβεῖται δὲ οὐκ ἀγνοήσας τοῦ καλοῦν-
 τος τὴν δύναμιν. πῶς γὰρ εἴπερ ἤδει τὸν Μωϋσέϊ σχνόφωνον καὶ μὴ δεδυ-
 85 νημένον ἀντιβλέψαι τῷ Φαραῶ καὶ ὅλην μετὰ μικρὸν σκυλεύοντα Αἴγυ-
 πτον καὶ πρότερον δὲ κολάσαντα καὶ Δαυὶδ νεανίαν κατὰ τοῦ Γολιάθ
 ἀριστεύοντα τέως καὶ χεῖρας Σαοὺλ ἐκφεύγοντα ὕστερον καὶ νικητὴν
 πολλῶ τῷ περιόντι τὸν φεύγοντα καὶ τὴν νίκην ὑπερνικῶντα ὑπὸ τοῦ
 φείδεσθαι; Δανιὴλ δὲ καὶ πνεῦμα σοφίας λαμβάνει καὶ κριτῆς πρεσβυ-
 90 τέρων προκαθῆται καὶ Ζοροβάβελ πείθει Δαρεῖον καὶ ἀνάγει τὸν Ἰσ-
 ραὴλ καὶ ναὸν καινίζει Θεῷ σύμβολον τοῦτο τοῦ ἐμοῦ Ἰησοῦ ὃς οὐκ εἰς
 Βαβυλῶνα μὲν συγκαθέλκεται, τῷ λαῷ γεννᾶται περὶ τοῖς αἰχμαλώτοις
 ἡμῶν καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἐξαίρει καὶ συνάγει ἑαυτῷ πρὸς Θεόν. τί

- δὲ οἱ ἄλιεῖς, οἱ τῆς πρώτης σοφίας διδάσκαλοι καὶ ὁ ἐκ Ζεβεδαίου υἱὸς
 95 τῆς βροντῆς ὁ λαλήσας γλώσση Θεοῦ; τί δὲ ὁ τελώνης ἐμπορευόμενος
 f.186^r εὐθὺς τὸν λόγον αὐτὸν τὸν καλέσαντα; | τί δὲ ὁ ζηλωτῆς μὲν ἀλλ' οὐκ ἔχον
 ἐπίγνωσιν, ὁ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ γράμματι καλυπτόμενος καὶ ὑπο τοῦ
 φωτὸς ἀφαιρούμενος τὰ καλύμματα καὶ τυφλώτων πάλιν καινότερον; τοι-
 οῦτον γὰρ τὸ θεῖον φῶς καὶ δίδωσιν ὁρᾶν καὶ τὸ βλέπειν, ἐκεῖνο περὶ τὸν
 100 λόγον, τοῦτο περὶ τὴν ὕλην· οὕτως ἀκούεις ὅτι Κύριος σοφίζει τυφλοὺς· οὐ
 τοίνυν ἀγνοεῖ τοῦ καλοῦντος τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς ἕτερον ἐκαλεῖτο
 μεῖζον ὅρος ὡς νόμον λαβεῖν, τὸ πῦρ εὐλαβεῖται τὸ ἐν Σινᾷ, καὶ ἀκούη κα-
 πνιζόμενον αὐτὸ δειλιᾷ, καὶ ὑπὸ βροντῶν περιηχεῖται, συστέλλεται, τὸν
 γνόφον περισκοπεῖ καὶ τοῦτον ἐνδύσασθαι πέφρικε, καὶ δὲ φωνὴ Κυρίου
 105 συσσεῖη ὄρη, περὶ τὴν θείαν ὄψιν ἀμηχανεῖ. σύμβολα δὲ ἄρα, ὡ παρόντες,
 ἐκεῖνα ἦν τοῦ μεγάλου τούτου καὶ μυστικοῦ χαρίσματος· ὅρος ἐνταῦθα
 ὁ τόπος ὁ ἅγιος, ὡς τὸ δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ εἰς τὸν
 οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ κανονίζεται ἅπας λεπτοῖς διανοιῶν κινήμασι
 καὶ νοήμασι πρὸς Θεὸν ἀνυψούμενοις ὡς στελέχη καπνοῦ, βρονταὶ τὰ
 110 θεῖα κηρύγματα, γνόφος τὸ θεῖον σκότος ὅπερ Θεὸς ἀποκρυβὴν ἑαυτοῦ
 τίθεται, καὶ γὰρ ἀναβάλλεται φῶς ὡς ἱμάτιον, ἀλλὰ καὶ περιβόλαιον
 αὐτοῦ τῆς ὑστάτης ἀγνοίας ἡ ἄβυσσος, πῦρ τὸ ἐπιδημῆσαν πνεῦμα τοῖς
 ἀποστόλοις καὶ μέχρι καὶ νῦν τοῖς ἀποστελλομένοις ἐπιδημεῖν. πρὸς
 ταῦτα τίς οὐ τεθρόνηται, πρὸς ταῦτα τίς οὐ τετάρακται; διὰ ταῦτα μὲν ὁ ἱε-
 115 ρεὺς ὑπεστέλλετο, ἐπεὶ δὲ τὴν κλῆσιν ἔδει νικῆσαι, τῇ στερεῇ τῆς πίστε-
 ως ἐδράζεται πέτρα καὶ προβοηθεῖται χειρὶ Θεοῦ ἐκεῖθεν περιζωννύμενος
 δύναμιν καὶ λαμβάνει τὸν νόμον οὐκ ἐν χερσὶ, φέρει δὲ τὸ εὐαγγέλιον ὡς
 ζυγὸν ἐν' ἄροτριᾷ καρδίας καὶ κατασπεύρει τὸν λόγον· πρακτικὸς γὰρ
 ἦν ἐκεῖνος ὁ νόμος, οὗτος δὲ καὶ θεωρίαν χαρίζεται.
 120 Ἐπεὶ δὲ οὕτως ἀναβέβηκας εἰς ὄρος Θεοῦ, φέρε εἰ μὴ συναναβαί-
 νειν ἡμᾶς δυνατὸν μετὰ γοῦν τῶν πρεσβυτέρων ἡμῖν ἐστῶσιν, εἰπέ τὴν
 θεωρίαν καὶ μεταδίδου τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ τέως λάλει τοῦ μυστηρίου τὰ
 ἔκφορα, γνῶρισον ἡμῖν περὶ τῆς δόξης ὅπως δεδοξασται τὸ πρόσωπον.
 εἴ τις ὁμιλοῖ Θεῷ, μὴδ' ἐν παραπετάσματι λαλήσει καὶ προκαλύμματι,
 125 Ἰσραὴλ γὰρ ἐκεῖνος οὐκ ἴσχυεν ἰδεῖν τὴν δόξαν εἰ μὴ ἐν παραπετάσματι

- τι, ὥς ἐπ' ἂν διαπνεύσῃ ἡμέρα καὶ κινήθῳσιν αἱ σκιαί, ἄσκιος ὁ λόγος καὶ πρόσωπον ὁράται πρὸς πρόσωπον, ἀφαιρουμένου τοῦ νομικοῦ τειχίου οὐπερ ὀπίσω ἡ ἀσματούζουσα τὸν νυμφίον λόγον ὁρᾷ, ἰδοὺ οὗτος ὀπίσω λέγουσα τοῦ τοίχου ἡμῶν. γενήσεται τοῦτο πῶς, εἰ πρὸς ἕτερον ὅρος
- 130 ἔλθῃς οἰκειότερόν τε καὶ γνησιώτερον, δεῖ γὰρ αἰεὶ προκρίπτειν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν καὶ ἀπὸ θείων ὑψωμάτων εἰς ὑψηλότερον. τὸ Συναῖον ὅρος ἐδίδου τὰ τυπικά, τὸ Θαβώριον ὅρος δίδωσι τὴν ἀλήθειαν· ἐκεῖ ὠπτάνετο πῦρ, ἐνταῦθα Θεός, ἐκεῖ βροντὴ φρικώδης σαλπίζουσα, ἐνταῦθα φωνὴ τοῦ πατρός, ἐκεῖ δουλικὸν ἐδοξάζετο πρόσωπον, ἐνταῦθα δεσποτικώτερον δεδοξασμένον μόνον ἐκφαίνεται· ἔδει γὰρ ἐκείνῳ τοῦ δοξα-
- 135 σθῆναι, τῷδε τῆς ἐκφάνσεως.
- ‘Ο μὲν οὖν, ὦ παρόντες, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς ἤδη μετὰ Μωϋσέως καὶ ‘Ηλιοῦ τῷ λόγῳ μυστολεκεῖ, ἡμῶν δὲ εἰ τις μαθητεύει τῷ ‘Ιησοῦ ἀνιῶντι τούτῳ συνανίστω πρὸς θεωρίαν, πλειόνων δὲ τῆς μαθητείας
- 140 ὄντων, οἱ μὲν ἔπονται διδάσκοντες πανδημεῖ, οἱ δὲ καὶ ἀναχωροῦντες καὶ τοὺς ὄχλους ἐκκλίνοντες. τίς ρημάτων ὑπὲρ φύσιν ἀκούσας οὐκ ἐθροήθη, θροηθεὶς δὲ ἀλλὰ τὸν ‘Ιησοῦν οὐκ ἐξέφυγεν; οὗτος, τινῶν τὸν λόγον μὴ χωροῦντων καίπερ ἀναχωρούντων, πρὸς τίνα ἀπελεύσομαι εἶπε, ῥήματα ζωῆς ἔχεις· τῷ ‘Ιησοῦ γνήσιος ἐντεῦθεν τῷ διδασκάλῳ
- 145 στήτω, μετὰ τοῦ Πέτρου πυνθανομένου δὲ τοῦ λόγου περὶ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ βαπτίσματος, ὅστις τὸ μὲν πιεῖν βεβαπτῆσθαι δὲ τὸ ἕτερον ἡρετίσατο· στήτω μετὰ ‘Ιακώβου καὶ ‘Ιωάννου, εἰ οὕτω μαθητεύομεν τῷ λόγῳ συναναβῶμεν αὐτῷ πρὸς θεωρίαν ἑτέραν μερίζονα, συνεισέλθωμεν τὸν γνόφον, τὴν φωτεινὴν νεφέλην συνενδυσώμεθα. τί δὴ ποτέ; ἄρ’ οὖν ἀ-
- 150 ναβαίνει ὁ λόγος, τῶν πεζαιτέρων γὰρ ἡ ἀνάβασις, ἀλλὰ τοὺς ἐπομένους κινεῖ πρὸς ἀνάβασιν. οὐ γὰρ αἰεὶ παραμένειν θέλει τοῖς ταπεινοῖς, ἐν τούτοις ἔν’ ὑψώσῃ ταῦτα γενόμενος ἀπὸ γνώσεως μὲν εἰς γνώσιν ἀνακινεῖν τελεωτέραν ἐξ ἀτελοῦς· οὕτω τὴν ἀνάβασιν καὶ μεταμορφούμενος εὔρηται, διδούς ὁρᾶν νοερώς οὐχ ὅπερ μὴ ὄν ἄρτι γέγονεν, ἀλλ’ ὅπερ ὑπάρ-
- 155 χον οὕτω κεχώρητο. ἀστράπτει δὲ τῷ προσώπῳ καὶ τοῖς ἱματίοις ἐκλάμπει διὰ τὴν ὑψηλὴν θεηγορίαν καὶ τὴν προβλημάτων γνῶσιν καὶ ἔτι συμβολικὴν καὶ γὰρ καὶ τῶν συναναβάντων πολὺ τὸ διάφορον. εἰ Πέτρος εἰ θαρρύνοντως ἐπεντρέανισον τῷ θεάματι, θάρσει τὴν ὄψιν· εἰ δ’ ‘Ιάκωβος εἰ μαθητῆς ἄλλος, μὴ τὰ πολλὰ περὶ τὴν αἰγλήν θρασύνου, αἰθριος ὁ
- 160 λόγος εἰσβάλλει· εἰ ὁ τελεώτερος ‘Ιωάννης καὶ τὸ <λον> <τὴν> ὄψιν ἀπό-

- κρυπτε. ὅσον γνησιώτερος εἶ, τοσοῦτον τὸ τῆς θεωρίας ἀφόρητον· τῇ ἀ-
 γνείᾳ Θεὸς γινώσκεται, τῇ ἁοράτῳ ἐώραται. μέγα εἰ μετὰ Ἰωάννου παρ-
 θενεύεις τὸν νοῦν, μηδὲν ἐκ τῆς ὕλης περὶ τὴν θείαν γνῶσιν ἀναματτό-
 μενος, γυμνὸν δὲ νοῦν καὶ ἀσυνδύαστον τοῖς κάτω Θεῷ μαθητιῶντα
 165 διδούς· εἰ τούτων τις εἶ, μετὰ Ἰησοῦ καὶ ἂν Ἡλίαν ὄψῃ καὶ Μωϋσῆν·
 τὸν γὰρ πρῶτον καὶ μόνον λόγον ἐρμηνεύει νόμου τε καὶ προφητείας τὸ
 πλήρωμα καὶ παρ' αὐτοῖς τοῦτον ἐωρᾶσθαι τῶν σπουδαιοτάτων τὸ κρᾶ-
 τιστον. ταῦτα μὲν οὖν ἔτι τῆς ἐκφάνσεως δι' ὃ καὶ ὀρώσιν οἱ ἐπόμενοι· εἰ
 δὲ κρυφιοῦται, ἐπισκιάζει γὰρ ἢ νεφέλῃ, ὃ δὴ φοβερὸν ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς
 170 κρυφιώτητος μαρτυρία ὅτι ὁ λόγος ἐκ τῆς θείας κρυφιώτητος πρόεισιν.
 ὅσον ἐκφαίνεται καὶ ἐστίν, εἰς αὐτὴν ταῦτα ἐνθεαστικῶς ἡμῖν εἰπέ καὶ
 ἀξίως τοῦ ἐν σοὶ πνεύματος, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, ταῦτα κρυφίως ἡμῖν ἀ-
 ποκάλυπτε, ἵσως σοὶ τὸν γνόφον συνενδυσόμεθα. χθὲς ἐθεολόγεις ἡμῖν
 τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ ὑψηλά, σήμερον τὰ τῆς οἰκονομίας ἱερολόγησον·
 175 χθὲς περὶ τοῦ πνεύματος ἐβρόντας τῷ πνεύματι ἐμπνεόμενος, σήμερον
 περὶ τοῦ υἱοῦ θεηγόρησον, ἵνα δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα γενώμεθα, ἔ-
 χεις γὰρ τὸν λόγον ἐκκαλύπτοντά σοι τὰ κρύφια· οὗτος εἶδε τὸν πατέρα, τὸ
 πνεῦμα τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾷ. τέως πανηγύριζε τῇ παρθένῳ τὴν
 f.186^v πρόοδον, ἐστὶ γὰρ καὶ αὕτη τῆς οἰκονομίας μέρος οὐ τὸ ἐλάχιστον, | μετὰ
 180 τοῦ σκεύους τῆς ἐκκλησίας ταύτῃ τοὺς ὕμνους εἰπέ ὅλος ἐξεστηκώς καὶ
 συνεξιστάμενος τῷ προπέμποντι. ἰδοὺ καὶ ἡμεῖς ἀλλαχόθεν ἄλλος, εἰ
 καὶ μὴ μεταρσιωθέντες, ἀλλ' οὖν ἐνδημοῦμεν ἵσως τοῖς σοῖς νοήμασι
 μεταρσιωθείμεν. κόπτε τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος βλασφήμους γλῶσ-
 σας, λόγους ἀναιδεῖς ἐπαιρομένους εἰς ὕψος Θεοῦ· τέμνε χεῖρας ἐκτει-
 185 νομένας κατὰ σώματος καθαρῷ καὶ παρθενικῷ, ἔργα τὴν ἀγνὴν ἐκ-
 κλησίαν ὑβρίζοντα, ἵνα Θεὸς ἐν ἡμῖν δοξασθεῖ ἀντιδοξασθείμεν αὐτῷ
 ποιμένες ἅμα καὶ ποιμαίνόμενοι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ
 δόξα εἰς τὸν αἰῶνα, ἀμήν.